

Використання потенціалу Педагогічного музею України у формуванні наукового світогляду студентів ВНЗ

Анотація. проаналізовано специфіку впливу музейної педагогіки на процес формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів, зокрема, у контексті організації ефективного навчального середовища.

Ключові слова: музейна педагогіка, Педагогічний музей України, музейне середовище, вищий навчальний заклад.

Using the potential of the Pedagogical Museum of Ukraine in shaping the scientific outlook of students of higher educational institutions

Abstract. The article analyzes the specifics of the influence of museum pedagogy on the process of formation of the scientific outlook of students of higher educational institutions, in particular, in the context of organizing an effective learning environment.

Keywords: museum pedagogy, Pedagogical Museum of Ukraine, the museum environment, higher education institution.

Засвоєння інтелектуальних здобутків наших попередників, осмислення та використання духовних багатств, накопичених поколіннями, залучення особистості до культурних цінностей соціуму є запорукою поступу суспільства у формуванні громадянина нової формації, свідомого, творчого, здатного до плідної праці в різних сферах суспільного життя. Це вимагає наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом, який би відображав історію, культуру, мистецтво України, забезпечував можливості духовного самовдосконалення, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства.

Звернення до вивчення творчої спадщини минулого є закономірним результатом, по-перше, прагнення вчених знайти у минулому витоки провідних наукових ідей сучасності; по-друге, потреби у світлі даних сучасної науки переглянути і переоцінити ті концепції і теорії, що раніше не розглядалися або відкидалися як помилкові. Кожне покоління науковців знаходить в історії відображення наукових течій свого часу. Рухаючись уперед, наука не тільки створює нове, а й неминуче переоцінює старе. Так, вивчення і конструктивно-критичний аналіз розвитку дидактичних поглядів окремих педагогів у певні

історичні періоди дають змогу осмислити загальну картину історико-педагогічного процесу в Україні як цілісного багатогранного явища, відтворити розвиток української педагогіки.

Музей є скарбницею моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій предків, має унікальні можливості впливу на особистість та формування її наукового світогляду, високої духовності.

У 80-х роках ХХ століття помітно зростає інтерес дослідників до теоретичних аспектів діяльності музею як соціального інституту в педагогічному (Й. Аве, К. Шрайнер, Т.Белофастова), мистецтвознавчому (З. Странській, С. Марінова, О.Волкова), історичному (Ю.Омельченко, О.Крук, Г.Скрипник) аспектах. Констатуючи різноманітність напрямів дослідження музейної сфери, слід відзначити переважання в них педагогічної тематики. Більшість праць присвячена здебільшого обґрунтуванню педагогічних засад діяльності музейних установ, аналізу сутності та реалізації ними освітньої, розважальної, рекреаційної функцій.

Соціальні функції музею, що визначають його місце в системі культурної комунікації, перспективу його розвитку та забезпечують збалансованість напрямів музейної діяльності, розглядаються у працях О.Ванслової, М.Гнедовського, І.Іксанової, Н.Макарової, Д.Равикович.

Ми ставили за мету проаналізувати специфіку впливу музейної педагогіки на процес формування наукового світогляду студентів ВНЗ, зокрема, у контексті організації ефективного навчального середовища.

Вчені визначають музейну педагогіку як поняття, що відображає новий етап у реалізації освітньо-виховного потенціалу музею, нову галузь педагогічної науки, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи на «перехресті» музеєзнавства, педагогіки та психології [4; 5].

Термін «музейна педагогіка» виник ще в єдиній Німеччині ХІХ - поч. ХХ ст. і пов'язаний з іменами цілого ряду німецьких просвітителів і музейних діячів, зокрема, А.Ліхтварка Г.Кершенштейнера, Г.Фрейденталя й А.Рейхвейна.

Кожен із них зробив вагомий вклад у питання теорії і практики музейної педагогіки в період її становлення.

Перенесення терміну «музейна педагогіка» на вітчизняний ґрунт не випадкове. В Україні він почав утверджуватися тому, що виникла необхідність у формуванні теорії культурно-освітньої діяльності музею, у якій би практика побачила своє відображення і отримала новий імпульс для розвитку.

В основі музейної педагогіки, як будь-якої освіти, лежить система - система подання музейних знань, яка має відповідати таким принципам: комплексності музейного підходу; неперервності, наступності і послідовності передавання знань; варіативності форм подання інформації; дієвості і результативності проведення музейно-педагогічних занять.

Музейну педагогіку від будь-якої іншої педагогіки відрізняє наявність музейного предмету, здатного одночасно впливати на емоційну, інтелектуальну і моральну сфери особистості, завдяки його властивостям:

- Інформативності (здатності нести інформацію);
- Атрактивності (здатності залучати увагу відвідувача);
- Експресивності (здатності викликати асоціації і здійснювати емоційний вплив);
- Репрезентативності (здатності відображати дійсність у типових та унікальних рисах).

У процесі споглядання та взаємодії з музейним предметом у свідомості людини відбуваються певні зміни, її природа визначає та виявляє з глибин підсвідомості приховані до певного часу естетичні відчуття та поняття, що набувають для неї цілком нового значення та смислу. Відповідно виникає ефект співпричетності до експонату, “занурення” у певну історичну епохи та нове розуміння її значення, трансформація цього розуміння у дійсність. Такий перехід визначають нові умови, що оточують людину (музейні предмети, урочиста атмосфера та взаємодія з іншими відвідувачами музею).

Відтворення в експонатах шляху розвитку освіти на території України сприяє активізації виховної діяльності, розвиткові пізнавальних інтересів,

єдності одержаних теоретичних знань та набутих практичних умінь і навичок; сприяє взаєморозумінню людей різних поколінь, реалізації ідеї єдності знань та моральності, залучення до вічних духовних цінностей минулого і сьогодення.

Експозиція Педагогічного музею побудована за тематико-хронологічним принципом і має такі розділи:

- Етнопедагогіка східних слов'ян;
- Школи «книжного вчення» Київської Русі;
- Освіта і педагогічна думка в Україні в XIV-XVI ст.;
- З історії українського книгодрукування;
- Діяльність братських шкіл в Україні XIV-XVII ст.;
- Педагогічні принципи Києво-Могилянської академії;
- Освіта і педагогічна думка в Україні XVII-XVIII ст.;
- Козацька педагогіка;
- Філософсько-педагогічні погляди Г.С.Сковороди;
- Розвиток вищої освіти в Україні в першій половині XIX столітті;
- Розвиток освіти і педагогічної думки України в другій половині XIX — на початку XX століття;
- Дошкільне виховання та освітньо-педагогічна діяльність Софії Русової;
- Освіта в Україні в період діяльності перших національних урядів (1917-1919 рр.);
- Освіта і педагогічна думка в Україні в 1920-30-х роках;
- Стан освіти в Україні в роки Великої Вітчизняної війни.

У вітринах – письмове приладдя різних епох, рукописні та перші друковані книги різними мовами, колекції підручників, документів, фотознімків, періодичні педагогічні видання, педагогічні посібники XIX-XX ст., матеріали про репресованих учителів, комплекти матеріалів учителів та вчених-педагогів України.

Експонати розповідають про діяльність численних діячів національної освіти, зокрема, про Миколу Корфа, Христину Алчевську, Михайла

Драгоманова, Софію Русову, Бориса Грінченка, Миколу Пирогова та багатьох інших.

Чільне місце в експозиції займають матеріали, присвячені виникненню перших вищих навчальних закладів м. Києва – Київського університету ім. Св. Володимира та Київського політехнічного інституту.

Вперше створенням національної системи освіти практично зайнялася Українська Центральна Рада. Вже у 1917/18 навчальному році в усіх школах України було введено як обов'язкові предмети українську мову та літературу, історію та географію України. Створене в 1917 р. Товариство шкільної освіти займалося підготовкою програм та підручників для національної школи. 18 березня було відкрито першу українську гімназію ім. Т. Шевченка (Київ). В цілому за часів Центральної Ради, Гетьманату та Директорії в Україні було відкрито 80 українських гімназій. В Києві, Чернігові та Кам'янці-Подільському створено українські університети. На друкування нових підручників гетьман П. Скоропадський виділив 3 млн. крб. Паралельно з загальною інформацією про розвиток освіти в період діяльності перших національних урядів, у музеї висвітлюється освітня діяльність та педагогічні ідеї видатних просвітителів, цього періоду: М. Грушевського, І. Огієнка, Г. Ващенка та інших [3].

У фондах музею зберігається понад 40 тисяч пам'яток історії освіти та культури народів, що населяють територію України з давніх часів до наших днів, серед яких пам'ятки XV—XVII ст.: «Підручник філософії, географії, історії» (1488), «Литовський статут» (1570), «Фразеологічний словник» (1598), «Апостол» (1654), «Хроніка Сарматії Європейської» (XVII ст.), «Євангеліон» (1670), «Октоїх осьмиглавий, рукописний» (XV—XVI ст.), «Ілюстрований географічний атлас», у якому зібрано 100 карт (1699—1777), «Євангеліє учительное» (1670), «Правила пиитические» (1705), «Новий синопсис» (1798) та багато інших пам'яток освіти, що свого часу використовувались під час навчання як у братських школах, колегіумах України, так і Києво-Могилянській академії. Таким чином, фондова база Педагогічного музею України дає

підстави говорити про музей як про серйозну основу для розвитку культурно-освітньої діяльності.

Експонати музею — цінні скарби, зібрані копіткою і багаторічною працею колективу науковців — широко використовуються для поглиблення знань студентів ВНЗ про розвиток освіти в Україні, історію навчальних закладів, видатних діячів науки й культури, імена яких тісно пов'язані з вихованням і навчанням підростаючих поколінь. Адже виховання базується на знаннях і досвіді минулого, а спрямоване в майбутнє. В цьому його особливість як специфічної сфери суспільної практики. Досвід минулого з проблем педагогічних відносин трансформується у здатність пошуку нових знань у цій галузі.

Література

1. Выготский Л. Психология искусства. М., 1986.
2. Пантелейчук І.В. Музей: від зібрання раритетів до науково-дослідної установи // Питання культурології: Міжвід. зб. наук. ст. — К., 2001. - Вип.17. — С. 71-76.
3. Педагогічний музей України: сто років // Освіта. — 2003. — №32. — С. 8.
4. Соловьева Н.В. Педагогические возможности музея как элемента социокультурной среды /Соловьева Н.В. - Воронеж: Изд-во Воронежского госпединститута, 1996.- 119 с.
5. Юхневич М.Ю. Разработка понятия музейная педагогика в зарубежном музееведении // Музееведение. Вопросы теории и методики. — М., - 1987.- (Сб. науч. тр. / НИИ культуры).